

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ В ПРАКТИЦІ СТВОРЕННЯ СУЧАСНОГО КОСТЮМУ

Мартінова О.М., Заслужений майстер народної творчості України;

Лагода О.М., кандидат мистецтвознавства; **Стеценко К.М.**

Черкаський державний технологічний університет

Анотація. Автори піднімають питання національної ідентичності як одне з ключових в сучасному костюмі та практиці дизайн-проекування. Для цього співставляють підходи до творчого переосмислення джерел народної культури майстрами з декоративно-прикладного мистецтва, професійними художниками-модельєрами і дизайнерами. Наводять відповідні зразки одягу.

Ключові слова: сучасний костюм, національна ідентичність.

Аннотация. Мартынова О.М., Лагода О.Н., Стеценко К.М. Национальная идентичность в практике создания современного костюма. Авторы поднимают вопрос о национальной идентичности как один из ключевых в современном костюме и в дизайнерской практике. Для этого сопоставляют подходы к творческому переосмыслению источников народной культуры мастерами декоративно-

прикладного искусства, профессиональными художниками-модельерами и дизайнерами. Приводят соответствующие образцы одежды.

Ключевые слова: современный костюм, национальная идентичность.

Annotetion. Martynova O. M, Lagoda O. N, Stetsenko K.M. National identity in practice of creation of a modern suit. Authors bring up a question on national identity as one of key in a modern suit and in design practice. For this purpose compare approaches to creative reconsideration of sources of national culture by masters of arts and crafts, professional fashion artists and designers. Corresponding samples of clothes result.

Keywords: a modern suit, national identity.

Постановка проблеми. Процеси глобалізації та демократизації загальнокультурного простору в сучасному урбанізованому суспільстві, позначені безмежними можливостями трансляції компонентів національних культур, спричинили перехід до інтенсивної етнокультурної взаємодії, яка має, по суті, всевітній характер. Дані процеси знайшли візуальне відображення в практиці дизайн-діяльності у фольк- та етно-стилях, як втілення творчого потенціалу дизайнерів одягу за національними джерелами. Реалізація розробок художників-модельєрів та дизайнерів, як предметне втілення на рівні образно-стилістичного формоутворення, в даний час стала предметом поглибленого аналізу та дослідження науковцями. Однак, суть таких трансформацій, їх змістова складова, яка апелює до глобальних проблем сучасної наукової думки, все ще мало досліджена, що й робить дану публікацію актуальною. Її **мета** – окреслити проблему в її загальному та вузькопрофесійному аспектах на прикладі робіт вітчизняних майстрів з дизайну одягу.

Аналіз останніх досліджень. Проблемами національної ідентичності в костюмі практично ніхто ще не займався. Існує ряд наукових праць, які піднімають це питання взагалі по відношенню до культури, індивідуальної творчості, проблем особистості в глобалізованому суспільстві. Наприклад, в своїх роботах М.Бердяєв розвивав ідеї свободи, творчості й об'єктивації, особистості та, зокрема, «метаісторичного», есхатологічного змісту історії. Він писав: «Культура ніколи не була і не буде відособлено-людською, вона завжди конкретно-людська, тобто національна, індивідуально-народна і лише в такій якості спрямована до загальнолюдського» [1, 362].

В працях С.Я. Левіт [2; 3] розглядаються проблеми екології культури, яка є основою для розвитку суспільства, «дає формулу всьому спектру людського буття». Збереження національних культур, їх традицій, цінностей є однією з найважливіших умов екології культури. Автор наголошує на тому, що екологія культури передбачає співіснування, діалог розмаїтих національних культур, вірувань та переконань, різних художніх мов, навіть тих, які іноді видаються ірраціональними, невиразними, передбачає поліфонію концепцій і думок. Поєднання цих різних елементів забезпечує відтворення, саморозвиток, самопродукування культури, здійснюється на основі загальнолюдських цінностей. Саме такі цінності є геном культури. Їх підміна, наприклад, класовими цінностями викликає деформацію всього організму культури. «Насильницьке вторгнення в надскладний організм, яким є

культура, порушило її саморозвиток і активізувало архаїчні, антигуманістичні відношення, які причаїлися в субкультурах, в особистісній культурі, в застарілих укладах, соціальних відносинах» [3, 6].

Паралельно з аналізом деструктивних процесів в культурі, набуває сили розробка комплексу проблем, пов'язаних з її відродженням. Особливу увагу дослідники приділяють проблемам екології духу, духовності, невід'ємних від екології всього соціально-культурного середовища. Потреби пізнання, які не задовольняються лише наявними знаннями, а також соціальною альтруїстською потребою, формують структуру мотивів особистості як фундаментальну потребу, яка характеризує ступінь духовності [4]. Щодо творчих особистостей, то «творцем справжніх цінностей можна вважати того, хто, спираючись на об'єктивні закономірності явищ дійсності, вміє відтворювати їх з неповторною індивідуалізацією... Вироблення неповторної індивідуальності є лише засобом осягнення загальнолюдського, усіх глибин людського духу» [5, 127].

Усе вищевказане підводить до думки про необхідність формування креативної творчості окремих особистостей, яка витікає з джерел національної культури і спрямована на їх збереження. У такому контексті питання національної ідентичності як аспект екології культури в умовах глобалізованого сьогодення набуває особливої актуальності для дизайн-діяльності. Зокрема, К.А. Кондратьєва, співставляючи ремесла і дизайн, вбачала культурну ідентичність основою взаємодії культур: „В загальному постмодерністському забарвленні сучасної проектної культури починає поступово вимльовуватися тема регіонального, зорієнтованого на культурно-екологічні цінності дизайну, який вбачає межі своєї культурно-історичної рефлексії в традиційній культурі...” [6, 95]. Науковець акцентує увагу на тому, що в кінці ХХ ст. активно проходить процес формування нового явища в проектній культурі, „...основний пафос якого полягає в його культурно-екологічній спрямованості, що намагається вирішити протиріччя типу „інтернаціональне – національне”, „традиції – інновації”, „специфічне – універсальне”” [6, 95]. Саме це і повинно стати концепцією дизайнерських розробок, яку можна прослідкувати, зокрема, на прикладах робіт вітчизняних дизайнерів.

Стаття виконана за планом НДР ЧДТУ.

Виклад основного матеріалу. Зазвичай, збереження етнічних традицій в одязі забезпечувалося переданням досвіду, набутого народними майстрами протягом століть від покоління до покоління, і відіграло вирішальну роль у формуванні духовної культури народу. Професіоналізація виробництва одягу призвела до тотального відриву його розвитку від народних традицій та значно звужила сферу побутування, яка в останні десятиліття була пов'язана лише з творчістю народних майстрів та художників-модельєрів, які працюють індивідуально. Для художників-індивідуалів традиції народного вбрання стали важливим засобом дослідження національної культурної спадщини через вивчення побутуючих зразків, музейних збірок, використання наукової

літератури. Увесь процес індивідуальної творчості ґрунтується на вимогах сучасних смаків і запитів, зокрема в сценічному костюмі, одягових ансамблях для публічних осіб тощо (рис. 1-4).

Характерними, наприклад для сценічних костюмів, тривалий час були реконструкція народних одностроїв, як мистецтво відновлення втраченого костюма за збереженими матеріалами, тобто його точна копія; реплікація – реконструкція костюма, виконана з оригінальних матеріалів. Сучасна тенденція полягає, зазвичай, в імітації народного костюма, тобто наслідуванні традиційного за допомогою зовсім інших художніх засобів, прийомів та матеріалів. Обумовлена певним ступенем примітивності, імітація часто дає негативний результат і сприймається як неякісна підробка.

Серед інших методів трансформації народного костюма в його сучасні форми, актуальними залишаються стилізація та інтерпретація, котрі забезпечують: перша – умовне спрощення як творчий відхід через запозичення, наслідування характерних стилевих ознак або певних зовнішніх форм складових костюма; друга – вільне перетворення як вираз індивідуального світобачення та переживання автором традиційного в костюмі. Останні, набули сьогодні особливої популярності серед відомих виконавців, публічних осіб та державних діячів, як специфічний спосіб демонстрації власної культурної та національної ідентичності. Під час проведення різноманітних культурних заходів, презентацій, тематичних ярмарок тощо можна побачити вищевказаних осіб в одязі, який поєднує сучасні елементи з елементами традиційного народного костюму (рис. 2, 3, 5-7). Для окремих з них такий елемент традиційного костюму став частиною їх публічного іміджу (рис. 4).

Найчастіше подібним елементом ідентичності виступає вишита сорочка, виконана майстрами декоративно-прикладного мистецтва, яку можна придбати на спеціалізованих ярмарках або ж замовити індивідуально. Твори майстрів, як професійних, так і самобутніх, вирізняються тим, що максимально зберігають локальні особливості регіональних одностроїв як за формою та кроєм, так і за техніками й колоритом оздоблення (рис. 5, 6, 11). Натомість, художники-модельєри та дизайнери частіше використовують лише елементи декорування та оздоблення, загальний колорит традиційного костюму, намагаючись гармонійно поєднувати їх з сучасними формою, кроєм, технологією виготовлення (рис. 7, 8, 12). Окреме значення надається асортименту, який має відповідати як призначенню одягу, так і стилю та модним тенденціям.

Особливою оригінальністю вирізняються роботи, які апелюють до українського національного костюма, таких вітчизняних дизайнерів як Роксолана Богущька, Оксана Караванська, Ірина Каравай, Лілія Пустовіт та інших. Їх інспірації демонструють найбільш творчий метод роботи з традиційним костюмом, як джерелом творчості, на основі його творчого переосмислення, тонкого асоціативного, емоційно-яскравого та образного зв'язку з першоджерелом. Унікальні ансамблі названих авторів користуються

особливою популярністю серед можновладців та членів їх родин, як твори високого мистецького гатунку. Зокрема, дружина Президента України К.Ющенко вбирається в створені для неї ансамблі одягу за народними мотивами на найбільш відповідальні та урочисті події (рис. 8 - 10).

В колекціях вітчизняних дизайнерів є також одяг, призначений для будь-якого з пересічних „модників”, в основу розробок якого покладено мотиви національних одностроїв. І, слід зауважити, що „якість” трансформацій в ньому, глибина переосмислення та толерантність у відношенні як до історичного, культурного надбання нації, від сезону до сезону сходять на вищий шабель. Українські дизайнери нарешті стають „українськими” не лише за паспортом, але й за духом. Їх майстерність щодо проектування модного, стильного, сучасного за формами, з одного боку, і чітко національно-ідентифікованого одягу – з іншого боку, зростає. З цього приводу хочеться нагадати слова провідного російського кутюрье В.Зайцева, чия творчість завжди була сповнена національним духом, а унікальні ансамблі одягу – ідентичністю з культурою народу. Сучасна інтерпретація традиційного народного костюму, вважає майстер, в моделях от-кутюр – це «...не поверхнева етнографічність, не можливість інтонування під народний стиль, а сама сутність народного мистецтва, яка закладена в усталеній століттями пластичній мові: пропорціях, ритмі, поєднанні улюблених кольорів, мажорності його колоритного строю та глибокій людяності» [11].

Висновки, подальший напрямок дослідження. Отже, мода стає все більше інтернаціональною, наслідки глобалізаційних процесів дедалі разючими, а криза культури загалом і національних культур, зокрема, поглиблюється. Питання культурної, національної ідентичності набувають актуальності не лише в одязі, що ставить нові завдання перед дизайнерами у їх діяльності. Але не можна забувати про своє коріння, про свою культуру, оскільки закладати фундамент нової естетики ХХІ ст. на базі сучасних технологій і відкриттів потрібно залишаючись при цьому самотутнім національним художником. Саме в цьому слід бачити своє місце у світі моди...

Література:

1. Бердяев Н.А. Судьба России / Сост., вступ. ст., коммент. В.В.Шкоды. – М.: ЭКСМО-Пресс, 1998. – 735 с. – С. 267-478.
2. Левит С.Я. Культурология XX века: Словарь / С.Я. Левит. – СПб.: Университетская книга, Алетейя, 1998. – 630 с.
3. Левит С.Я. Экология культуры / С.Я. Левит. – СПб.: Университетская книга, 1990.
4. Вяземский Ю., Ершов П., Симонов П. Такая противоречивая духовность / Коммунист. – М., 1989. - № 13. – 71-80
5. Роменец В.А. Психология творчества / В.А. Роменец. – К.: Наукова думка,
6. Кондрагьева К.А. Дизайн и экология культуры / К.А. Кондрагьева. – М., 2000. – С. 95.
7. Лагода О.М. Коммуникативно-идентификационный аспект современного проектирования костюма / М-ли V Міжнар. Наук.-практ. к-ції: Наука і соціальні проблеми суспільства: освіта, культура, духовність. – Х: ХНПУ, 2008. ч.І, – С. 352-354.

Рис. 1. Народна артистка України Ніна Матвієнко в сценічному костюмі.

Рис. 2. Солоїст гурту «ВВ» Олег Скрипка під час виступу на фольклорному фестивалі

Рис. 3. Голова Верховної Ради України В.Литвин на фольклорному фестивалі

Рис. 4. Народний депутат України А.Шкіль під час прес-конференції

Рис. 5, 6, 7. Дружина Президента України К.Ющенко під час фольклорного фестивалю-ярмарку, світського заходу, відкриття виставки сучасного мистецтва

Рис. 8. К.Ющенко під час офіційного прийому.

Рис. 9. К.Ющенко під час офіційного прийому.
Рис. 10. К.Ющенко під час урочистостей з нагоди Дня незалежності України

Рис. 11. Прем'єр-міністр України Ю.Тимошенко під час богослужіння в кафедральному соборі.
Рис. 12. Прем'єр-міністр України Ю.Тимошенко під час передвиборчої компанії.

8. Титар О.В. Сучасні проблеми національно-культурної ідентичності / М-ли V Міжнар. Наук.-практ. к-ції: Наука і соціальні проблеми суспільства: освіта, культура, духовність. – Х: ХНПУ, 2008. ч. II, – С. 55-58
9. Нагорна Л. Національна ідентичність в Україні. – К.: ППіЕНД, 2002. – 272с.
10. Лагода О.М. Дизайн одягу в Україні: особливості становлення / Дизайн-освіта 2007 // Тези Міжнар. Наук.-метод. к-ції . – Х: ХДАДМ, 2007. – С. 65-67.
11. Хилькевич А. Вячеслав Первый / Ателье // – № 3, 2002. – С. 21.

Надійшла до редакції 6.04.2009